तंत्राध्यानिका

तंत्रध्यानिकार

नं० ११०

तंत्रप्रिका

तं. ॐश्रीगुरुचरणकमलेभ्योनमः ॐप्रण
था. म्यगुरुमीशानंस्मृत्वंचवटधानिकां स्वा
१ स्वाभिनवगुप्तेनस्वशास्त्रहृदीमयेहृक्ता १
मुक्तानेवैधनेहेतवंर्वैधनंहिपुनर्भवः पु
नर्भवश्चदेहादौवेद्येस्वात्मत्वनिश्चयात् २
अहंस्रष्टानकारीतिस्वर्गादौभोक्तानामम
रमादिदेहतादात्म्यात्स्वर्गावीच्यादिषूद्भवः ३
अतोनात्मनिदेहादौगलितेस्वात्मनिश्चये
घटादिवदनात्मेतिदेहादिंस्थितमप्यमुं ष
पश्यतःपूर्वसंस्कारतयादेहेतथागते श्र
मोचिनस्वसंस्काराभावाद्देहःकथंभवेत् ५
देहाभावेपिवैतस्यप्राणधीसूक्ष्मगोचरे शा

त्मसंस्कारसद्भावेभवेत्तद्रूपत्नापरं ९ ग्रा
णादावपितथत्वात्वात्मभावेपरिस्फुटे स
र्वावच्छेदहीनेनतदात्मनत्वेप्रकाशते ७ अ
नवच्छिन्नरूपत्वादसंवेद्येनतद्व्यते अवा
च्छेदाजडंवेद्यमन्याधीनप्रकाशनं ८ स्व
प्रकाशैकरूपत्वाद्भावात्मत्वेनभासनात्
तथात्वेपिस्वतन्त्रत्वाच्छक्तिमान्सशिवःस्मृतः ९
सर्वात्मभूतःसर्वार्थसगुणीर्णःस्वतन्त्रकः ।
स्वशक्त्याभासितानन्तविश्वःसपरमेश्वरः १०
सपरसम्पनोमुक्तःसर्वावच्छेदवर्जनात् अ
न्येनतत्त्वनोमुक्तात्र्यवच्छेदांशसंभवात् ११ ।
अतोयावत्रसर्वस्मिन्वेद्येवेद्यतयागतिः ता

तं·
धा·
२
2

तद्वेद्यांशापकर्षिं भवेत्स्वात्मत्वनिश्चयः ।१
यदात्वयरणीतत्वाक्षिवांतं तत्वपंजरं स्रव
क्षिप्तं भवेद्वेद्यमनन्योन्यात्मकं स्फुरत् ।२
यदातावति संवेद्ये जाने वेदकमस्ययत् ३
यतस्तदवछेदहीनं भाति परं शिवं ।४ य
त्प्रकाशे प्रमातृत्वाद्विनरन्मेयभावतः मे
यत्वमस्यावछेदात्स्यादवछेदके सति ।५
तदेवं चयरातत्वाक्षिवांतं मातृनेतरत् ।
प्रमातृभावादेवास्य दप्रकाशात्मकं स्थितं
अप्रकाशं च नास्त्येव सत्ताप्राकाश्यमेव हि
तदास्वयं प्रकाशत्वात्स्वयं सत्तास्यनोचिता ।६
पराधीनैव सत्तास्य पराधीनप्रकाशिनः ७

रःप्रकाशस्तत्सोपि न तत्त्वरूपमपवयन् १८
अतःप्रकाशाधीनत्वात्तन्नास्मिन्सार्वकालि
की नूतंप्रकाशएवास्ति योवच्छेदविवर्जितः १९
नत्रप्रकाशे भांत्येते स्वावच्छेदनियंत्रिताः भा
वाःप्रकाशस्थानं स्याद्धि विश्वाकारबृंहिताः २०
यथा चनेव भासंते तथा तदुचिताः पुनः ते
षांप्रकाशकाभांति स्वरूपं नास्ति यद्गादयः २१
प्रकाशाकात्वाच्छैनेषां शिवात्मत्वेपि तत्स्फुटे
वेद्यादन्योन्यतस्त्वायमवच्छेदोस्ति यत्ततः २२
अप्रकाशात्वमप्यस्ति तत्प्रकाशप्रकाशतां ।
गतानास्ति मप्रशावोभांति शिवस्यैव स्वशक्तितः २३
अवच्छेदांशापतेषामप्रकाशांश्चयःस्फुटः स

ने॰
या॰
३
3

विचित्रस्वभावत्वा देहप्राणादिसंगतः २४
देहादेरपि वैचित्र्याद्देवतिर्यङ्मनुष्यता वै
चित्र्यंतरतोचापि चैत्रमैत्रादिरूपता २५ य
था च पशवो भांति तथा केचन्नांनिजा स्व
प्रकाशदशां प्राप्ति देहप्राणतदात्मता २६
ते प्रबुद्धास्वपतयो जीवन्मुक्ता महर्षयः ते॰
षां तत्तारतम्येन गुरुशिष्यादिनास्थिताः २७
न देवं भेदवान्कृत्वे स्पष्टिस्तत्स्थिरतास्थितिः
स्वं शेनात्मक्रियातस्य संहारो नुग्रहः पुनः २८
स्वप्रकाशदशां ध्वंसस्तदुपाधेकल्पनता हृ॰
दयाद्विंदनेनस्यनन्मेवाततिरोहितिः २९
एवं पंचविधं कृत्यं भासयन्परमेश्वरः यदा

भातिनदेवास्यचित्वमैश्वर्यमेवच ३० तथा
विधप्रकाशांशाध्वंसः कस्मात्प्रपायतः वि
नैवकस्यचिच्छिद्रैरुपायैः संस्क्रियादिभिः ३।
तदेवंवेद्यद्रूपत्वाद्देहत्वं वेध्यशक्तता ३१।
तः सकलस्यात्माप्रकाशोऽभ्यधिकस्ततः ३२
सर्वातिरिक्तः सर्वात्मा स्वतन्त्रः सर्वशक्तितः स
र्वपूर्णोऽनवच्छिन्नः प्रकाशो भैरवः पुनः ३३
यद्रूपत्वं पराशक्तिः पुनरावृत्तिवर्जिता श्रा
न्यास्तधीः प्राणशून्यधियोजन्मतयोविताः ३४
शून्यं धीः प्राण इत्येतत्स्वरूपनेतीयतेपिच स्थे
र्यमस्य परं देहापेतयानन्ततत्त्वतः ३५ श्र
तः बद्धिंप्रादंतः स्येतन्वेस्यात्मन्निश्चयात्

तं॰ धा॰ ४ वेद्यांशोस्तु किं तस्य स्यात्साक्षात्कृतिः सोर्थतः परं ३९
यदा समस्तवेद्यांशसमुत्तीर्णं परं महः भा
ति मुक्तस्तदैवासौ भैरवः परमेश्वरः ३० इति
५ श्रीतंत्रधानिकायां प्रथममाह्निकम् १ ॥
उपायैर्न शिवो भाति भान्ति ते तत्प्रसादतः स
एवाहं स्वप्रकाशो भासे विश्वस्वरूपकः १
इत्याकर्ण्य सकृद्वाक्यं गुरोः केचन निश्चिताः
विनाभूयोनुसंधानं भान्ति संविन्मयाः स्थिताः २
यथादर्शे घटादीनां स्थितिर्मिश्रेतरात्मिका
चिदात्मनि तथामीषां भावानां चित्ररूपिणी ३
आदर्शस्तु जडत्वान्न स्वतंत्रो भासने यथा स्व
हं प्रकाशरूपत्वात्स्वतंत्रो भासते तथा ४ ।

इत्येवं गुरुतः श्रुत्वा वाक्यं तद्भावनाक्रमात् ।
भूयोभूयोनुसंधानात्कोपियातिशिवात्मतां ५
नाहं देहात्मको नाहं कर्माधीनो न मे मलः ना
मेन प्रेरितोस्मीति किं त्वेतद्विपरीतकं ६ इ
त्थं विकल्पसंस्कारात्स्पष्टविद्यात्मतां नयन् ।
कश्चिद्याति समावेशं यथा श्रीगुरुवाक्यतः ७
स्वप्रकाशं समस्तात्मतत्त्वमात्रादिकं त्रयं श्रं
तः कृत्वा स्थितं ध्यायेद्धृदयानंदधामनि ८ त
द्द्वादशमहाशक्तिरश्मिचक्रेश्वरं विभुं व्यो
मभिर्निःसरद्ध्यायेद्बाह्ये स्पष्टं स्थितिं दधत् ९
पश्चाद्ध्रुस्तां सबाह्यांतर्भावमस्तानमात्मनि वि
श्राम्येत्पुनरप्येवं ध्यानाभ्यासात्स्वयात्मनः १०

तं· पा· ५ 5

प्राणोबोधमयःपूर्वंततउल्लसतिस्फुटं ध्ये·
यंरूपयमेतेनसहसैवंप्रपद्यते ११ तदा
वस्थांजिहीर्षंतस्संहृत्याप्राणोत्तांव्रजेत् पुना
वदनुसंधत्तेसमविश्रांतयस्त्विमाः १२ उ
न्मिषत्तोन्मिषितत्तासंख्यजैरेकविंशतिः
आनन्दउद्भवःकंपोनिद्रा १३
तत्रोत्तरोत्तरावेशभेदात्संचोत्तरंचयत् ।
त्रितयंस्तुत्यंस्तत्सृष्टिसंहारबीजकं १४
योगिनीहृदयानंदव्योमभूमंप्रदायतः स्व
वक्त्रेतरगुरुमात्मलिंगतादात्म्यनिश्चयः १५
श्रीमदाचार्यवक्रस्थोमंत्रवीर्यंतदुत्तमं स्व
ष्ठोत्तरश्वासाविष्टंमंत्राःप्राणपथेयतः १६

एवं यो प्राणसंचारे हृद्धादेरणोंतःसमाविशन्
शांभवीं परमां धारामाणवेन प्रपद्यते ७
तदेवं त्रिविधं प्राप्य गुरोरावेशमुत्तमं गुरुं
समभ्यर्चयेद्धीमान्देहसर्वस्वदानतः ८
नैनं प्रकोपयेत्त्रासवाक्यं किंचन संचयेत्
अविचारितमप्याज्ञां कुर्याज्ज्ञानं स्थिरं तथा १ ९
इति श्रीतंत्रवधानिकाद्वितीयमाह्निकम् २ ॥
एवमाभ्यंतरी सत्ता शिवतादात्म्यभागिनी
यथा भवेत्तथा प्रोक्तं बाह्येदानीं निगद्यते १
बाह्यो भेदो द्विधा दृष्टः क्रियातो रूपतस्तथा
एकस्मिन्नपि कालांशे तत्राद्यो देशतः परः २
क्रियास्यात्मपरिस्पंदः ततः प्राणे यतन्स्थले ।

तं·
पा·
८
6

कालवैचित्र्यमित्येवंसंवित्स्पंदादिकंनहि ३
यथासंविद्धृतामासौचिदात्मेतिनिरंगिता
शक्तिस्तथाविचित्रोयंसृष्टिसंहारविभ्रमः ४
स्वमसंकल्पमायाशक्तियाथैवचित्र्यविचित्रितः
विचित्रःकालपक्षोयंसंसारस्यदर्ईदृशः ५
पार्थिवंप्राकृतंचैमायीयंशाक्तंचाडचतुष्टये वि
चित्रदेशभुवनतत्वात्मकमिदंस्फुरत् ६
ममेवांतरतःसर्वदेशकालात्मिकोमिदां
श्रंतःकल्पाहमेवैकइतिज्ञानादिमुक्तता ७
यावद्विचित्रंबाह्येहितन्नषड्विंशतःपरं मा
नसंवेत्तिविश्रांत्याविनासंविन्मयंयतः ८
कठिनंद्रवमन्तसंस्पर्शनंसावकाशता ।

पंचभूतानिविज्ञाणितन्मात्राणितनुत्रणः
गंधोरसोरूपमथस्पर्शःशाद्धोविशेषकाः प
तेषांग्राहकंचात्तंपंचधात्तानशक्तिजं ७ ।
क्रियाशक्तेस्तुत्यमन्यश्चतत्कर्मेंद्रियपंचकं
संकल्पनिश्चयेमानैतदंतःकरणत्रयं ८
ईयतोवेद्यजातस्ययद्भिन्नंवपुःपुरा तत्र
धानमियदेहंयंजडंतहेदकःपुमान् ९ सो
प्रकाशप्रकाशात्माषट्कंचुकपरिष्कृतः किं
चित्करोमिजानामिनष्येदंशक्तिमानिह १०
यतोस्मिसोपुनैवैनेकर्त्ताविद्यसरत्नयः का
लश्चसर्वतत्त्वानांपूर्णेभूमिर्निवास्थिताः ११
श्चप्रकाशांशगलनंप्रकाशस्यस्फुटास्थितिः

नं· था·

७

प्रकाशदर्पणे भावदर्शनेन तदभेदतः ।५ भा
वानां भासनं शुद्धः प्रकाश इति पंचधा वि
धातृत्वात्सदाशिवानं तदभिन्नः परः शिवः ।९
उपदेशपनयासोपि स्यादविच्छेदभागतः
श्रष्टात्रिंशं परं धाम यत्रेदं विश्वकं स्फुरेत् ७
प्रत्येकमपि तत्त्वस्य यो भेदो ज्ञात्तदभेदतः । य
था चहं वे भिन्नयामयास्तानं शिवेन वा ।८
इत्येवं स्वात्मनः सर्वमंत्रः पशुपतत्वसंविदा
गलिताशेषभेदांशो भैरवीभावमश्नुते ।९
इयद्यदुक्तं तत्कोपि स्वयमेवावबुध्यते कश्चि
द्गुरूपदेशेन शास्त्राद्वाबदयात्रयात् ।२० गु
रोस्तु भूमलविज्ञानो दीक्षया सविशुध्यते दी

ताचसामरसीनाममंत्रतादात्म्यदायिनी २१
वर्णमात्रेणदेहांतेसम्यक्समयपालनात् ।
साचसर्वार्थसंपूर्णामंत्रसंविदभेदिता २२
गुरुणानुग्रहस्थित्याशिष्येयदवलोकनं यो
त्रिकोसापनस्पर्शमात्रेणभाषणेनयथा २३
परंशिवत्वमभ्येतिविनापिज्ञानयोगतः
साचक्रमात्कमंशिष्यचितःशिवनियोजनं २४
प्रतिक्रमस्यषड्विंशाद्दंतमध्यानमादरात् ।
सास्वस्यप्राप्तमृत्योवामतेहरस्यपववा २५
गुर्वैतेवास्मितद्वेधप्रत्योन्याच्छक्तिपाततः
स्थावरेष्वपदीक्षास्थिप्रष्ठपषिनिस्वयिता २६
नेतत्तनज्ञानहेतुत्वात्साधकाग्ररवोपिवा

नै॰ पा॰ ८

8

समस्तज्ञानसंभारपूर्णोसावात्मविकासनः १
वांछन्समयकनांनीयोनिष्कामस्तुगुरूत्तमः
सर्वसंपूर्णकार्यस्यस्वात्मार्थेनभिन्नाखिलः
पारिशेष्यात्परार्थैवह्यनपायाक्रियेशावत्
नित्यंनैमित्तिकंचैवगुरूः समयपुत्रके २॥
हृयेष्पुपदिदेशाद्यः स्वयंनित्यमुपाचरेत्
नैमित्तिकंगुरूः कुर्यात्तस्यपर्वदिनांतरं ३॰
यत्रसिद्धाश्चखेचर्यः संकेतंचक्रिरेपुरा ४॰
वित्तकविधिश्चात्मीयः समग्रंप्रपूरयेत् ५॥
नैमित्तिकेस्वविकल्पंसर्वथास्मुपाचरेत्
शक्तिस्तदभेदेनस्वानंदात्मकवस्तुनि ६॥
तद्रसासारधान्यत्म्याक्रियापुष्पोविधिस्त्वयं

मात्रिमास्मयवर्षैर्वाजन्ममध्येथवाप्नुनः २३
स्त्वेनविधिनाहृतिस्तद्विचर्यांतुपूरिता श्र
पूर्णचर्यायोगेनचर्यापायैकशुक्लिकः २४
मुक्तोविघ्नंव्रजेन्नस्मात्सर्वथापूरयेद्विधिं ।
कश्चिदीशेच्छयासम्यगनाश्वस्तोपिचेनसा २५
निंदन्नेवव्रजेश्चर्यांसतिरोहितउच्यते निं
यमानेमहामंत्रविद्याचर्यादिकोपजं २६
पायैषापानयेद्धोरेयाननाधाग्निसर्वथा ।
कस्यापितिरोभूतहृन्नेरपिपुनर्निजं २७
हृदयंसम्यगाश्वासादविघ्नंशिवतांव्रजेत्
एवंश्रीशाणसंवंधादंतराद्धाद्यतोपिच २८
चर्ययायःसमावेशःसस्रूणएवउच्यते न

तं॰ या॰ ९

स्मिन्नृपश्रेः समभ्येति शास्तमस्यास्य शंभवं
न्नृपे ततः परं एवं समायरतृपश्रेतानत्पजेत् उ
त्कादृस्तोपयाकश्चिन्नाप्यमादायतांव्रजेत्
ध॰ तानेनतेयमालोक्यनयाताने त्पजेद्दि
ति उक्तं श्रीकालपादादौ तानेन ऐनतन्त्रव
धा तस्मिसाधनमेवोक्तं नते यं परमं पदं
प्रबोधिनवयुमेन रविनातंत्रयानिका धर
हृन्द्रमोयस्य नृपास शिवकल्पमहीरुहः
इतिश्रीतंत्रयानिकायांतनीयमाह्निकम्
॥ समासमायेयंतंत्रवटयानिकाशिवा
यास्तुनरामेनित्सत् ॥ इतिशिवम् ॥

